

YAPRAK

Her ayın biriyle onbeşinde çıkar.
Fikir, Sanat Gazetesi

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare
eden: Orhan Veli Kanık

Yıl: 1 Sayı: 10

15 Mayıs 1949
15 Kuruş

Abone: 6 aylığı 150 kuruş
Adres: Posta kutusu 179, Ankara
Güney Matbaacılık ve Gazetecilik
T.A.O. - Onkara.

DAYAN

*İşte gün başladı
İşte yeniden gün başladı
Her şey yeniden başladı
İşte güneş işte kollarm
İşte papuçların urbalarını
İşin gücün yeniden başladı
İşsizliğin yeniden başladı
Yeniden başladı
Açlığın susuzluğun
Dayan bre Melih
Her şey
Her şey yeniden başladı.*

Melih Cevdet ANDAY

Türküyle Kilim

Sabahat'in EYUBOĞLU

Türküyle de kilimi de, milletimizin büyük çoğunluğuna ilginç arttıkça sevdik, onları sevdiğimiz de bir azlığın mah olablen divan şirriyle halıdan uzaklaştık. Türkü sevmeyen yeni şair, kilim sevmeyen yeni ressam zor bulursunuz artık.

Divan şirri gibi halının da güzel, şahanesi var, var olmasına; amma ikisinin de nefes tükenmiş, ikisi de halktan ve hayattan uzaklaştıkça incelmis, incelince halktan ve hayattan uzaklaşmışlar, kanları kurumuş. Türküyle kilim öyle değil; onlar yeni gelişmelere elverişli ses ve renk kaynakları olarak sapa sağlam duruyor. Gerçi onlar da geri bir toplum düzeninin meyvaları. Kim ister türkülerini besleyen perişan halin süre gitmesini, makine dururken ellerin, gözlerin aşınmasını, türküyle avunup kilim üstünde oturmasını. İstediklerimiz, şirrimizin de, güzel sanatlarımızın da onlar kadar açık dilli, cömert gönüllü, orta mah, halimizle hallenmiş, derdimizle dertlenmiş, kanımıza boyanmış olmalıdır.

Türkü ve kilim sevgimizin bir sağlam tarafı da, bu sevginin Garp sanatının yeni gelişmelerine uzlaşmasıdır. Garp şirrinde folklor hiç bir zaman bugünkü kadar yer tutmamıştır. Garp resmi de düz ana renklere, keskin, göz alan şekillere doğru gittikçe kilimden zor ayırt edilecek soyut yahut yarı soyut eserler doğuyor. O kadar ki ressamlarımız Paris'te en yeni resim hareketlerini benimsedikleri ölçüde kilimlerini tadına varıyorlar. Nasıl oluyor da diyeceksiniz ileri bir sanat geri bir sanata dönüyor. Aslında bu bir dönüş değil, eski bir değeri yenile mal edıştır. Kilimle yeni resim, türküyle yeni şir arasında benzerlik, penisillile bir halk ilacı arasındaki benzerlik cinsindedir. Birine gelenek ve görenek, ötekine bilim ve düşünce yoluyla varılıyor, orası öyle; ama insanın sanat ve bilimde ilerleyiş, geçtiği yerlerden tekrar tekrar ve her seferinde başka başka anlayış ve niyetlerle geçmekte oluyor.

İşte bu yüzden kilimi ve türküyle sevenlerimiz arasında her zaman düşüncü birliği yoktur. Bu sevgide bir yere kadar beraber koşup sonra birbirimize düşebiliriz. Mesela, türküyle ve kilimi Batı sanatına karşı koyma duygusuyla sevenlerin, onları tam tersine Batı sanatının en ileri gelişmelerine katılarak sevenler elbette anlaşamazlar, günün birinde aynı şeye başka başka gözlerle bakmış olduklarını fark ederler.

Saadet gibi, dostluk gibi sanat ta ancak anlaşmış sevgilerle gelişebiliyor.

Baharın İlk Sabahları

*Tüyden hafif olurum böyle sabahlar;
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş civıtları, şarkılar,
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başum havalarda.
Arada bir gerinirim göklere karşı,
Dalına su yürüyen ağaç misâli;
Ağaç da memnun;
İçinde yükselen suyu duyduğu belli.
.....
Ne iş güc gelir aklıma, ne yoksulluğum.*

Orhan VELİ

Sanatkar Sorumludur

YAPRAK'ın geçen sayılarından birinde Hızır, Realizme kelimesinin tanımını yaparken, sanatın da realist olması gerektiğini, ancak bu sayede insana, topluma, tabiata en iyi şekilde nüfuz etmemizin mümkün olduğunu belirtmişti. Hızır'a göre, bilimde ve felsefede olduğu gibi sanatta da aradığımız şey, bize insanın, toplumun, tabiatın, tek kelime ile gerçeğin ne olduğunu göstermesi, insan oğlunun dertlerini, ümitlerini kendine özel araçlarla en tesirli yoldan ifade etmesidir. Realist sanatın amacı da budur.

Bu anlamda realist sanat bütün dünyada dev adımlarıyla ilerliyor, başarılar kazanıyor. Her yerde halkın sevdiği, tuttuğu sanat, kendi bağrından doğan gerçekçi sanattır. Realizminin sağladığı bu başarı, sanat konusunda metafizik görüşe takılıp kalanların ve sanat eserini ferdin iç pazar hikâyesinden ibaret sananların gözlerini açmak lâzım gelirdi. Oysaki, başlarını kuma sapsalamakta inat eden devekuşları gibi, bu kimseler de sanatla toplumun kucaklaşmasını görmemezlikten geçiriyorlar. Sanatı alelade insanların anlayamayacakları, zevkine varamıyacakları bambaşka bir âlem gibi tanıyan sanatkarı toplumdaki, toplum işlerinden ayırmaya çalışıyorlar. Sanatın büyük kitlelere ulaşacağı derin etkisi elle tutulur gibi belli olduğu halde, sanat sanat değildir, sanatkar dünya ve toplum işleriyle uğraşmamalıdır diye bir takım kâğıtlara sarılarak sanat meselesini faydasız, kısır bir tartışmanın içinde boğmak istiyorlar. Göya sanatkarı savunmak bahanesiyle yaptıkları iş, aslında, sanatı gerçek temelinden, muhtevasından mahrum etmek, onu toplum hizmetine girmekten alıkoymaktır.

İşte sanatkarın sorumluluğu burada apaçık ortaya çıkıyor. O, ilk önce, kendisini diğer insanlardan ayıran sun'ı duvarı yıkmak zorundadır. Ona: "Sen ince duygular terennüm eden, gizli heyecanlar yaratan üstün bir mahlusun, sen bu fanî dünya ile meşgul olmamışsın" diyenlere inanmayacak, küllenin duygu, düşünce ve temayüllerini söz, şekil, renk veya ses halinde ifade etmekten ibaret sosyal ödevini biran bile gözden kaçırmayacak, yaratıcı faaliyetinin kaynaklarını toplumun hamlelerinde, mücadelesinde arayacaktır. Sanatkar ne Allah, ne Peygamber, ne bohem, ne de eğlendirmeye yarayan insan değildir. Sanatkar sorumlu bir insandır. Halk önünde, Millet önünde düşüncelerinden, çalışmalarından sorumlu bir insan. O, eserini verirken, toplumun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını, faydalı bir iş yapıp yapmadığını düşünmek zorundadır. Fikri yalnızlığının kabuğuna çekilmiş sanatkarın his ve hayal zenginliğine artık kimse metelik vermiyor. İçinde yaşadığımız devir sanatkarı göklerden indirip toplumdaki asıl değerli yerine koymuştur. Bu yeri beğenmeyen, topluluk ile arasına duvar çekmek isteyen, kof yemiş vermeğe mahkumdur. "Kalabalık beni anlayamaz, ben zamanımdan ileriyim" diye kendini aldatanlara da inanmayın: Kendi zamanını iyi tanımayan yahut o zamanda yaşamayı kabul etmeyen, onun ilerisine nasıl geçebilir? Tersine, kendi çağdaşlarına hitap edemeyen sanatkar devrinin gerisinde kalmış demektir.

İleri sanatkar, zamanını anlayan ve anlatan sanatkardır. Anlamak için ise onun içinde yaşamayı, etyle canıyla, düşünceleri ve duygularıyla zamanına katılması gerekir. Dışarıda kalması değil.

Mestanın Rüyası

*Istanbulunun üstüne güneş doğdu
Erenköylü arabacı Mestan
Istanbulun üstüne güneş doğduğu zaman
Kozyatağında arabacılar kahvesinde
Bir kahve içiyordu rüyasında
Arabalar arka arkaya
Çınarın altındaydı
Bir hal vardı bugün atlarda
Mestan farkındaydı
Habire kaç atıyordu Sarıkız
Nurinin kısrığı
Alıninki yeri eşiyordu
Recebin ki esniyordu
Esniyordu ama
Aması var
Recebin atı diye düşündü Mestan
Bütün iş Recebin atında
Dur bakalım diye düşündü Mestan
Dur bakalım
Ne gösterecek aynesi devran
Aynesi devran
Tuhaf bir suret gösterdi
Recebin atı
Verdi tekmeyi arındaki arabaya
Döküldü mü sana
Arabanın içindeki
O cânım selvi resimleri
Çeşmeden su dolduran kız
Yeşil boyalı manzara
Fıstık ağacı
Aynalı çeşme
Döküldü mü sana
Kaldırma
İş bu kadarla kalsa iyi
İyi diye düşündü Mestan
Bir hal vardı bugün atlarda
Mestan farkındaydı
Arabalar arka arkaya
Çınarın altındaydı
Aaa
O ne
Çeşmeden su dolduran kız
Bir ustura aldı eline
Yanıştı Mestanın arabasına
Yeni boyattım demeğe kalmadı
Arabanın mavisine
Şöyle bir çizik açtı
Vay ölüsü kandilli
Ben sana göseteririm diye düşündü Mestan
Lâkin bir hal vardı bugün atlarda
Buyurun bakalım
Dişlerini gösteriyordu
Düdüklü Mestanın
Hem de kime
Mestana
Tüymenin zamanı diye düşündü Mestan
Tam
Yavaş
Yavaş
Usul
Usul
Sıvısacağı sırada
Bir toz duman
Bir kişneme bir kişneme bir kişneme
Neymiş
Arabacılar
Sırtından geçiniyormuş atların
Bir kâr varmış ortada
Diyelim günde on lira
Bu on liranın bir lirası
Atların kursağına gidiyormuş
Dokuz lirası
Cup arabacının koynuna
Haha
Lâfa bak sen
Al takke ver külâh
Dert anlatan müşteriye
Kımmış peki
Kımmış
Arabayı süren
İdare eden
Kımmış
Düdüklü miymiş
Haha
Güleyim bari
Amanın
Bir tekme ama ne tekme
Bir bir daha
İndi karnına Mestanın*

Oktay RİFAT

Güneş

Cocteau'nun uzun bir şiirinin ilk mısralarının tercümesi. Bu parçayı okuyucularımıza, Cocteau'nun şair tarafı hakkında da bir fikir vermek için sunuyoruz.

*Güneş, yüzükoyun kumsalda;
Zenci gibi tapıyorum sana.*

*Pürül pürül boyamışsın dörtyanı;
Yemiş sepetlerini, hayvanlarını.*

*Tuz tadı ver içime, kavur beni;
SİL süpür içimden dertlerimi.*

*Dişleri parlayan zenci,
Dışı kara, içi gül rengi.*

*Benim dışım gül rengi içim kara;
Ters yüz et, beni de benzet onlara.*

Jean COCTEAU

Şundan - Bundan

SAHNEDE KIRK YIL

Muhsin Ertuğrul sahneye çıkarak kırk yıl olmuş. Bu vesile ile İstanbul'da da, Ankara'da da törenler tertip-tenip bu kırkıncı yıl kutlandı. Yazılar yazıldı, kitaplar çıkarıldı. Biz de, burada, ömrünün kırk yılını sanata vermiş bu adamı Yaprakça anahım dedik. Niyetimiz, onun Türk tiyatrosuna ettiği hizmetleri bir iki satıra sığdırmak. Başlayalım:

Muhsin Ertuğrul, binlerce kişiye, tiyatronun ciddi bir iş olduğunu öğreten, tiyatroya, layık olduğu itibarı sağlayan adamdır. Muhsin Ertuğrul, Türk halkına, çeşitli eserler arasında, bir çok da değerli eser selettirmiş, tiyatro yazıcılığımızın gelişmesine çalışmış, bu arada bir çok ileri eser oynattırılmış adamdır. Muhsin Ertuğrul, İstanbul Şehir Tiyatrosunu zaptı raptı olan bir tiyatro haline getirmiş adamdır. Türk tiyatrosunun Avrupalılaşmasında emeği geçmiş, çıkardığı dergiler ve yazdığı yazılarla halkın tiyatro bilgisini arttırmış adamdır. Aktör olarak da hatırlarımızda bir yeri vardır.

Onun Türk tiyatrosuna daha uzun yıllar hizmet etmesini dilerken tiyatromuzu adaptasyon'dan ve melodramdan kurtarmasını beklediğimizi de belirtmemiz gerek.

MEVSİM SONU

Mevsim sonu, sanat hayatımızda bir canlılık var. Bu ay içinde resim ve husus konserlerden başka, Ankara'da bir Türk - İngiliz musiki festivali tertiplendi. Bu festivalde Batı bestecilerinin yanı sıra kendi bestecilerimizin, Necil Kazım Aksesin, Ulvi Cemal Erkin'in, Ahmet Adnan Saygun'un, Cemal Reşit Rey'in eserlerini dinledik ve alkışladık. O konserlere gidenler musikimizin İngiliz musikisinden pek de geri olmadığı hükmüne vardılar.

Ünlü Fransız şairi Cocteau, bir tiyatro heyetiyle birlikte, Türkiye'ye geldi. Önce İstanbul'da temsiller verdi. Şimdi de Ankara'da veriyor. Oynadığı eserlerin çoğu, Çağdaş Fransız yazarlarının eserleri. Bu eserleri görmekle insan, bugünkü Fransız tiyatrosu hakkında az çok bir fikir edinebiliyor.

Hintli Bale sanatkarı Ram Gopal de yurdumuzda. Onu seyredenler bu

sanatın memleketimizde bugüne kadar bu derece ihmal edilmiş olmasına üzülüyorlar.

Son günler, resim bakımından da hareketli. İstanbul'da Hakkı Anlı'nın bir sergisi açıldı. Bu sergide, geçen yıl Paris'e kadar gidip gelen Hakkı Anlı'nın, daha soyut bir resim anlayışına doğru gittiği görüldü. Bedri Rahmi Eyüboğlu ile karısı Eren Eyüboğlu'nun Beyoğlunda, Balyoz sokağındaki atelyelerinde yaptıkları sergi hâlâ devam ediyor. Taksim'de Fransız Konsolosluğu binasında açılan Yeniler'in sergisine bu yıl, Paris'te bulunan arkadaşları Avni Arbaş da katıldı. Yeniler, durmadan çalışıyorlar.

Yine aynı binada bir "Kadın resamlar sergisi" açılmıştı.

Ankara'daki ressarlar da faaliyette. Arif Kaptan'ın sergisinden başka, dün akşam, Büyük Sinemanın üstünde, Abidin Dino'nun sergisi açıldı.

Devlet tiyatrosunda geçen ay ilk eser olarak, Rossini'nin Sevil Berberi adlı operası oynandı. Bu eserin sahneye konusu bir çok dedikodu'ara yol açtı. Bir çok kim-seler eserin pek zayıf bir şekilde sahneye konduğunu ileri sürdüler. Bazıları ise aksi fikirde. Meselâ Soupault "bu eseri bir çok yerde gördüğünü, Türkiye'deki oyununun Avrupa için bile bir yenilik sayılacağını" söyledi.

Devlet tiyatrosunun ikinci oynadığı eser bir tiyatro eseri oldu: Ahmet Kudsi Tecer'in Köroğlu adlı destanı. Devlet tiyatrosunun ilk oynayacağı eser hem yazılı, hem de oynanış bakımından daha başarılı bir eser olmalıydı. Oysa ki Köroğlu bir Halkevi müsamesesi olmanın ileriye geçemedi.

COCTEAU'NUN KONFERANSI

Jean Cocteau'nun Ankara İ. T. C. Fakültesinde verdiği hazırlıksız -fakat İstanbul'dakinin tekrarı- konuşma, bir şey söylemeden güzel konuşma sanatına, yaman bir örnekti. İstanbul, Ankara ve Türk devrimini hakkındaki övgüleri kelime ve fikir oyunlarına dayanıyordu. Paris üstüne söyledikleri de bir hayli sudandı. Paris'te yazarlar, birbirleriyle, fikirlerini hesaba katmadan, hatta bilmeden dost olabiliyorlar. Böyle bir Paris belki bazı Snob çevrelerde hâlâ vardır; ama fikir dostluklarına dayanan Paris hem daha büyük, hem

daha yeni. Rahat ve güzel konuşmak da şüphesiz bir mezyet. Ama dünyamızın daha rahat, daha güzel olması için bu mezyetin bir fikre hizmet etmesi gerekmez mi?

JEAN MARAIS TEMSİLLERİ

Fransız tiyatrosunda eskiyi yenilemek, sık sık baş vurulan bir yoldur. Cocteau ve Jean Marais'in Ankara'da verdiği üç temsil de bu yolda başarılı birer örnekti. Britannicus'te Jean Marais klâsikleri oynama gelenegini kırıyor. Comedie Française'in köhne dekorlarını, tümtüraklı ciddiliğini, kulağı uyandıran yeknesak söyleyişini bırakıp, Racine'i bugüne yaklaşıyor.

Les Parents Terribles'de (Korkunç ana baba) Cocteau yüz yıldır kullanılagelen bir burjuva ana, baba, evlât konusunun melodramını yeniliyor. Kendi kendilerine alay eden şahıslar, ustaca çözülen beylik bir entrikayla, melodramda ahşınlanmış, zevkli ve zelice bir konuşmayla, çeşitli seyircileri kazanıyorlar. La Machine Infernale'de (Cehennem Dolabı) Cocteau Kral Oidipus efsanesini yeniliyor. Kader fikrini daha fazla insana ve dünyaya yaklaşıyor; tragediyaya gültünc unsurlar, zamanımıza ait hiciv ve fikir oyunları katıyor.

Her üç eserin temsiline de ölçülü bir sahneye koyuş ve tabii bir oynayış gördük. Jean Marais temsilleri, bu bakımdan, Türk tiyatrocularına bir ders olmalı.

PARIS'TE BİR SERGİ

Paris'te Zühtü Müridoğlu, Avni Arbaş ve Selim Turan bir resim ve heykel sergisi açmışlar. Sefirimiz Memencioğlu'nun açtığı bu sergi Quartier Latin'de ilgi uyandırmış.

VEYSEL'E SELAM

İstanbul'da Aşık Veysel'in Sanat Dostları Cemiyetinde Güzel sanatlar Akademisinde, Halkevlerinde ve Okullarda verdiği türkî konserlerinin çok sevildiğini öğrendik. Yaprak'tan Aşık Veysel'e selâm.

YAPRAK

Dergiler

KAYNAK

Keleşçe, Hâdise, Ayna, Röpörtaj, Dehşet, Cinayet gibi okuyucularını hırsız polis hikâyeleriyle avutmaya çalışan bir sürü dergi yanında Hakkadoğru, Hakikatıyolu, Doğruyol, İslâmiyolu, İslâmiyet, Büyükdöğü, Selâmet, Sebülürreşat gibi irtican hortlamasına çalışmaktan başka hiç bir işe yaramayan bir sürü dergi yanında, okuyucularını fikir ve sanat alanlarında doyurmaya, geliştirmeye çalışan bir kaç da edebiyat dergisi var.

Tuttukları yolun doğruluğunu bildikleri, o yolda yürümenin gerekliliğine inandıkları için bütün güçleriyle bütün güçlükleri yenmeye çalışıyorlar. Bu gayretli dergilerin bir kaçından, geçen sayılarımızda bahsetmiştik. Bu sayımızda da bir başkasından, iki yıldanberi Ankara'da yayımlanmakta olan Kaynak dergisinden söz açmak istiyoruz. Kaynak, yalnız şiirle uğraşmıyor. Ya şiir nesrediyor, yahut şiirle ilgili yazı. Okuyucularına ettiği en büyük iyilik de iki yıl içinde bir çok yeni şair tanıtması oldu. Gerçek bu şairlerin çoğu henüz acemi. Çoğu, bir kaç yıl sonra, şairliği bırakıp başka işlerle uğraşacaklar. Ama içlerinde, ilerisi için bir hayli ümit verenleri de yok değil. Son sayıda Adnan Ardağ'ın Küllük adlı bir şiiri vardı. Dörtbaşı mamur bir şiir sayılmaz. Üstünde biraz daha durulsaydı, mısralar daha iyi ayıklanıp aralarındaki bağlar daha sıkı tutulsaydı daha kusursuz bir şiir olurdu. Bununla beraber, şiirin bir çok yerlerinde Adnan Ardağ'ın şairce hassasiyetini hemen görüyoruz. İşte o şürden iki güzel mısra:

*Bir bulut geldi üstüne Küllüğün
Bütün ağaçların keyfi kaçtı
Adnan Ardağ'ın bu hassasiyeti
bir de öze dayandırırsa şüphesiz iyi
bir şair olur.*

Şiirin bir öze, bir dünya görüşüne dayanması gerektiği inancının Kaynak dergisinde de belirlenmesini dileriz. O zaman belki, şairleri arasında daha esaslı bir birlik kurulur. Ama kim bilir, belki de Kaynak dergisinin amacı, bu değil. İhtimal o, daha ziyade, okuyucularına çeşitli örnekler vermek istiyor.

BATIDAN

SESLER

Hürriyet Nedir ?

(Prof. Lefebvre'in bir yazısından özetlenmiştir.)

Üniversitelerde okutulan felsefe kitaplarını açıp "Hürriyet" bahsi üzerinde ne öğretildiğini araştırınca, ilk gözüme çarpan başlık şu oluyor: İnsan hür müdür? Böylece hürriyet meselesi zaman ve mekân dışına çıkarılıyor. Acaba hangi insanın hürriyetini düşünüyoruz: Köylünün mü, tüccarın mı? Perikles devrindeki bir Yunanlı'nın mı, yoksa bugünkü insanın mı? Şu halde insan hür müdür sorusu hemen bir soru daha akla getiriyor: Hürriyet nedir? Ve bunun arkasından felsefeciler bir sürü tariflerle hürriyetin ne olduğunu anlatmaya çalışıyorlar. Bilmiyorlar ki böyle yapmakla bir tezadın içine yuvarlanmışlardır. Öyle ya, hürriyeti tarif etmek, onu bir tarifi için hapsedmek, yani onu "tayı" etmek demektir. Şu halde mutlak hürriyetin ne olduğu araştırılırken aynı mutlak hürriyet inkâr edilmiş oluyor.

Bundan başka, böyle bir tarifi unsurlarını hangi kavramdan, hangi tecrübeden elde edebiliriz? Kavramlar ve tecrübeler, zamanın içinde var olan şeylerdir; oysa ki aradığımız tarif zamana bağlı olmayan hürriyetin tarifi değil mi?

Fakat iş bu kadarla da bitmiyor. Böyle mutlak şekilde ortaya konan bir sorunun karşılığı da mutlak olmalıdır. Yani: Ya hürüz yahut hür değiliz diyebilmek lâzım. İnsanın hür olduğunu ileri süren filozoflarla, sınırlanmış (déterminé) olduğunu isbat eden filozofların aynı derecede inandırıcı delillerine bakarak ne düşüneceğimizi şaşırtıyor. Adetâ bir cinayet dövasında jüri heyetine benziyoruz. Meselâ savcuyu dinleyin: Ona göre sanık cinayeti bile bile işlemiştir; hareketi şuurlidir. Kimse onu cinayete zorlamamıştır. Hürdür, demek ki sorumludur.

Şimdi bir de avukatı dinleyin: Sanık olayların, dış tesirlerin, terbiyenin, irâyetin elinde bir oyuncaktır. Eğer bir suçlu aranıyorsa bu, bütün toplumdur.

Daha böyle bir sürü misal de gösteriyor ki, hürriyet meselesi metafizik şekilde ortaya konunca içinden çıkmak mümkün değildir. Şu halde hürriyet meselesinin zaman, mekân ve sosyal şartlar dışında düşünülemeyeceği anlaşılıyor. Hürriyet sorusunu metafizik bir edebiyat olmaktan kurtarıp, bilim yolu ile çözülebilir bir konu haline getirmek için bu soruyu: "İnsan hür müdür, değil midir?" şeklinde değil, "İnsanların daha hür olmaları için ne yapmak lâzımdır?" şeklinde ortaya koymalıdır.

Kitaplar

Gerçek Saygısı

Kemal Kandaş'ın İnsanlığı 20 nci asırda adında bir şiir kitabı elimde geçti. Bu kitap beni hem sardı, hem düşündürdü. Sardı, çünkü içinde hoşuma giden şiirler çıktı. Düşündürdü, çünkü bu şair arkadaşta bütün yeni şairlerin, yani bizlerin bir kusuru gözüme çarptı. Bu kusuru nasıl anlatmalı bilmem! Öyle kolay kolay kaleme gelir şey değil. İşe örnek vererek girişeyim. Kemal Kandaş'ın kitabında, Alın Yazısı adında bir şiir var. Olduğu gibi aşağıya geçiriyorum:

*Düşüncesi kara
Ekmeği kara
Kap kara buldular cesedini
Maden ocaklarında*

Güzel diyeceksiniz değil mi? Güzel ama benim aklıma şöyle bir şey geldi. Kemal Kandaş, iki kara, bir kap kara ile yaptığı oyunu bulmasaydı, ele geçirmeseydi, acaba yine bu şiiri yazacak mıydı? Hayır dedim kendi kendime yazmazdı. Bilirim bu illeti çünkü. Ne olacaktı peki öyleyse? Kendisine güzel bir kap kap çıkmadı diye maden ocaklarındaki alın yazısı şimdilik bir kenarda mı kalacaktı? Söylemek istediğim tam bu değil. Kemal Kandaş'ın şiir kitabının adı, İnsanlığı 20 nci asırda. Bölümleri de şunlar: İnsanlığı, Hürriyet şiirleri, Yirminci asırlara dair şiirler, Yenmiş hatıralar. Gelgelelim Kemal Kandaş bütün bu adların sınırlandırdığı konulara güzel şiir söylemek için bir bahane gözüyle bakmış. Zamanın zevki, güllü, bülbüllü kaldırmadığı için, şiir oyunlarını gerçek gibi görünen, ama gerçeği sadece uzaktan hatırlatan temellere bağlamakta fayda bulmuş. Bu kusur sadece Kemal Kandaş'da mı var? Hepimizde var. Yoksa,

*Gemicinin oğlu
Demircinin oğlu
Kahpenin oğlu
Züppenin oğlu
İnsanoğlu*

gibi şiirler yazan, bu yakında adını mutlaka daha çok duyuracak şairi

şimdilik övmekle yetinmek gerekirdi. Evet edebiyattan, edebiyatçılıktan, üslup yapmaktan, her şeyin üstünde, her şeyden çok deyişe önem vermek hiç bizim kurtulamıyoruz. Biran büyük şair, iyi şair olmaktan vaz geçip, batağın içine girer gibi ana gerçeklerin içine kendimizi kaldırıp atsak, ümüğümüze kadar gömülsek gerçeğe, belki bu belâdan kurtuluruz. Edebiyatçı Bursa'ya gidiyor, bakıyorsunuz, yeşil üzerine, kubbe üzerine bir sürü söz. Güzel sözler hem de. Neylersin ki söz. Ba-

zan Evliya Çelebi kadar bile olamıyoruz. Evliya, hiç olmazsa doğlaştığı şehirlerin hanları, hamamlarını, medreselerini, mesire yerlerini, halkın ne ile geçindiğini, ne iş tuttuğunu filan yazarmış. İşin doğrusu gerçeğe hentüz güzel kadar önem vermesini bilmiyoruz. Aklımızı bir kere çelmisler, sanat sanat için, sanatın gayesi güzele ulaşmaktır gibi ham sözlerle zihnimizi doldürmüşler, biz de kurtaramıyoruz yakamızı. İyi ama niçin kupkuru gerçeğin güzel olabileceğini akıl etmiyoruz? İle güzel olması için zorlanan şiirde, romanda, güzele uymayan yalancı bir şey bulunabileceğini niçin düşünmüyoruz? Meselâ son günlerde destan yazmak modası var. İyi şey destan yazmak! Fena olur mu? Keşke bütün şairlerimiz birer destan yazsa. Ahıyorsunuz yeni çıkan destanlardan birini, bakıyorsunuz, soluk, eda hepsisi tamam. Benziyor destana ama destan değil. Destanın içinde par par yanması gereken ana gerçek unutulmuş. Aldırmamış ki şair deyişten ötesine. Soluğu tükenince durmuş. Kalemini gerçek değil güzel yürütmüş. Bakmış ki deyişe gelmiyor, çekmiş kuyruğunu. Bu destan yazarı, destan değil güzel bir şey yazmak istemiş. Destanın peşine düşecek yerde soyut güzelliğin peşine düşmüştü. Gerçeğin, destanın peşine düşseydi, güzel, tıptış tıptış kendi ayağıyla gelirdi. Halbuki destanlı gerçekler içinde yaşıyoruz, yüzüyoruz, boğulacağız nerdeyse. Gene de aklımız, deyişte, üslupda, güzele, şunda, bunda.

Oktaç RIFAT

Cocteau'dan Cümleler

Bir şair ilkin okunmaz. Sonra yalan yanlış okunur. Daha sonra klâsik olur, klâsik olanı da okumamak âdettir. Yalnız, ilk günlerden kalma bir kaç hayranı vardır. Ömrünün sonuna kadar da görüp göreceği rahmet budur.

Şiir öyle ayrı bir dildir ki başka hiç bir dile tercüme edilemez. Hatta yazılmış görüldüğü dile bile.

Şiir, bir fikri sabittir.

Şairin, şiirden başka derdi olmamalı.

İhtilâde her zaman bir şiir havası vardır. Çünkü şiir ihtilâldir.

Şair, sıfattan, vebadan korkar gibi korkmalıdır.

Apollinaire diyordu ki: "Kuş şarkısını parmaklarıyla söyler". Şairin parmağı yoktur.

Ne masayı anlatacağım diye masa kelimesini kullanacağız, ne kuzu anlatacağım diye kuz kelimesini, ne de aşkı anlatacağım diye aşk kelimesini.

Çeviren: O. V. KANIK